

REPERE ISTORICE ÎN DEZVOLTAREA FIZIOTERAPIEI PE TERITORIUL ROMÂNIEI, LA SFÂRSIT DE SECOL XIX, ÎNCEPUT DE SECOL XX

HISTORICAL MILESTONES IN THE DEVELOPMENT OF PHYSIOTHERAPY ON THE TERRITORY OF ROMANIA, AT THE END OF THE 19-TH CENTURY, BEGINNING OF THE 20-TH CENTURY

Nadinne Roman, Silviu Caloian, Roxana Miclăuș, Liliana Rogoza

Universitatea Transilvania Brașov

Autor corespondent: Nadinne Roman, e-mail: nadinneroman@gmail.com

Abstract:

Physiotherapy or physical therapy has a history of about 900 years in Romania. The first written evidence refers to the existence of the Herculane Baths and the implementation of some physiotherapy procedures since the year 106, but this medical branch developed especially at the end of the 19th century, beginning with the 20th century, with the expansion of this specialty on the territory of Europe. Medical gymnastics developed as a result of physical training in military schools, and was later re-considered as a method of prevention and treatment for various illnesses. Balneotherapy has spread along with mineral water research, and electrotherapy was the last branch of physiotherapy that has appeared in our country.

Key-words: *physiotherapy, history of medicine,*

Introducere:

Fizioterapia este o metodă de tratament cunoscută din cele mai vechi timpuri, cu vechi tradiții pe teritoriul țării noastre, stațiunile balneare fiind renumite încă din perioada romană.

Cu toate acestea, pentru o lungă perioadă de timp, mijloacele fizioterapeutice au fost folosite mai mult empiric, iar educația în domeniu nu era realizată sistematic.

Pe teritoriul țării noastre, gimnastica medicală, masajul și celelalte elemente ale fizioterapiei s-au dezvoltat diferit, elemente notabile în dezvoltarea tratamentului balneofizioterapeutic putând fi considerate atât scrierile unor personalități precum Vasile Popp sau G. Baiulescu, cât și înființarea unor structuri precum Institutul de hidroterapie de la Brașov. [2, 10, 11]

Un moment important în dezvoltarea fizioterapiei l-a constituit dezvoltarea învățământului medical de specialitate, acțiunile în domeniul dezvoltării acestei ramuri a medicinei fiind reunite într-un întreg așa cum sunt astăzi în jurul anilor 1920-1930, odată cu apariția primei catedre de balneologie și

fizioterapie în cadrul Facultății de Medicină de la Cluj, cu ajutorul profesorului doctor Marius Sturza. [1]

Anii 1870-1880

Primele scrieri legate de gimnastica medicală le regăsim la Anastasiu Fetu, în 1871 și 1874. În prima apariție, denumită „Manualul de Medicină Practică Populară”, găsim indicații de realizare a gimnasticii și a exercițiilor fizice în cazul copiilor bolnavi de paralizie spinală infantilă. Fetu expune efectele exercițiilor fizice, susținând că sunt de mare importanță, fiindcă favorizează respirația și mențin mobilitatea mișcărilor articulare [9]

Cea de-a doua apariție notabilă, o reprezintă tot o lucrare a lui A. Fătu, din anul 1874 în care regăsim descrieri ale piscinei destinate gimnasticii, mai exact, pentru realizarea exercițiilor de gimnastică, în cadrul terapiei cu ape minerale. Autorul ne oferă informații legate de masaj, denumit „massare”, și noțiuni importante legate de acțiunea masajului și de indicații.

Printre afecțiunile cărora autorul recomandă utilizarea masajului regăsim:

afecțiuni limfatice, afecțiuni reumatismale cronice, contracturi spasmodice, crampe și nevroze musculare, paralizii și atrofii musculare. Sunt enumerate și fricțiunile și frecările, într-un subcapitol separat, la fel și gimnastica, care apare sub forma cuvântului „gymnastica” și o descrie ca fiind un complex de exerciții foarte numeroase și variate.

Fătu pledează pentru beneficiile gimnasticii și susține eficacitatea ei în următoarele cazuri: dezvoltarea sistemului muscular, întărirea constituției corporale, stimularea apetitului și favorizarea digestiei. Din punct de vedere medical, ne descrie gimnastica ca reprezentând o însumare de exerciții efectuate cu scopul de a produce efecte fiziologice determinate.

Singurele informații legate de modul de aplicare sau de indicare reies din mențiunile autorului, conform cărora exercițiile de gimnastică medicală erau prescrise de către medici, însă nu găsim specificat cine îndruma pacienții sau cu cine realizau aceștia gimnastica. [8]

Anii 1880-1900

La sfârșitul secolului XIX, în anul 1888, în ziarul *România Liberă*, apare o reclamă la Institutul Medical din București, prezentând la secția medicală: „hydrotherapia, electrizare, orthopedie, și masajiu sistematic”. [14]

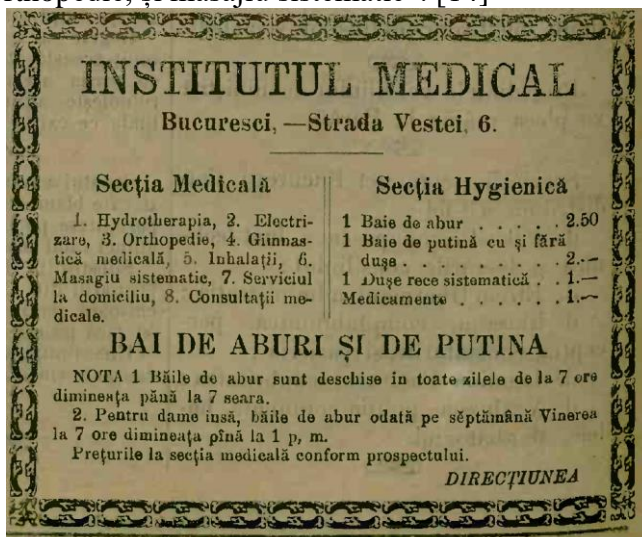

Figura nr.1 – Institutul medical din București - Preluată din *Ziarul România Liberă*, Duminică, 19 Iunie, 1988, p 4.

Pe teritoriul țării noastre, cele mai cunoscute vechi surse pentru efectuarea fizioterapiei sunt Băile Herculane, a căror

descriere, denumire și istorie apare în *Enciclopedia Română*, volumul I, literele A-C, anul 1898, [3] sub numele de „Băile Herculane”, „Băile Herculane” sau „Mehadia”, datând din anul 106 d.Ch. Băile au trecut prin 6 epoci, cum le numesc autorii: romană, barbară, turcească, austriacă, ungară, internațională.

În enciclopedie găsim informații legate de compoziția și indicațiile apelor termale. Tot aici, ne sunt prezentate tipologiile băilor și felul în care pot fi realizate (parțială, totală, scurte, lungi), dar și existența stabilimentelor balneare, de „idroterapie”, cu posibilitatea realizării de băi de nămol și masaj, apărut sub denumirea de „masajiu”.

Stațiunea Balneră Câmpina apare menționată în acest volum al secolului XIX. Dispunea de puțină apă deoarece izvoarele nu erau captate și autorul relatează că stațiunea decada comparativ cu anii trecuți, menționând existența unui „stabiliment de hidroterapie bine usitat” înainte de anii 1857, când stațiunea era înfloritoare și bolnavi cu diverse patologii precum afecțiunile reumatismale, tegumentare sau uterine veneau și căutau să se trateze.

La litera „C” găsim definiția cuvântului „Compresă”, care pe lângă rolul de fașă care prin comprimare oprește sângerarea, mai are o întrebuințare în „idroterapie”, fiind reprezentată de o fașă înmuiată în apă.[3]

În țara noastră, gimnastica este promovată de către Gheorghe Moceanu, care a călătorit în Europa, Asia, Africa și America și a adunat informații și cunoștințe solide cu privire la gimnastică. El a fost primul care instituit gimnastica în școli. Tot în această carte, găsim și ilustrații ale exercițiilor de gimnastică, chiar și de gimnastică medicală, care încă se folosesc și astăzi. [12]

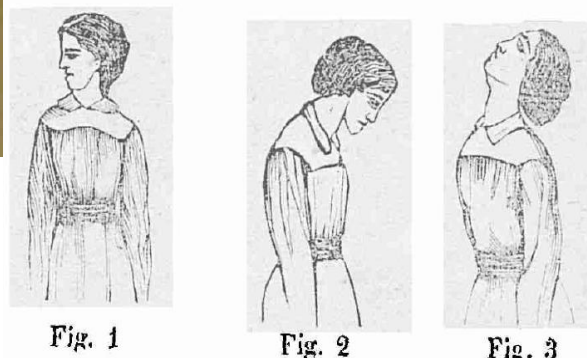

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Figura nr.2 - Preluat din: George Moceanu, *Memorii*

Asupra Gimnasticeii și a Căletoanelor Mele din Europa, Asia, Africa și America, 1895, pg 163, [12].

Anii 1900-1910

În volumul doi al Enciclopediei Române-la 1900, găsim definiția și întrebuințarea galvanoterapiei, cu efect sedativ asupra sistemului nervos, sub denumirea de „galvanoterapia”, de asemenea găsim și menționată electroterapia, cu denumirea de „electroterapie” [4]. Tot aici găsim informații despre Doctorul Duchenne, care este considerat întemeietorul electroterapiei moderne, în jurul anilor 1867, atribuindu-se ca merit principal capacitatea de a stimula selectiv musculatura prin intermediul curentului electric. „Electrofiziologia” și electroterapia sunt menționate, electrofiziologia fiind prezentată sub forma unei noi științe medicale, în ceea ce privește acțiunea curentului electric asupra organismului uman, atât ca metodă de diagnostic, dar și terapeutică. Autorul relatează că majoritatea unităților spitalicești care tratează afecțiuni nervoase dispun de aparatură care generează curent galvanic, pentru a trata pacienții.

Anumite forme de curent utilizat în la finalul anilor 1800 se utilizează și astăzi, cum ar fi galvanoterapia, însă cu un spectru de acțiune mai larg și mai puțin adresat pacienților cu suferințe neuropsihice.

Pe teritoriul țării noastre, electroterapia se utilizează prin intermediul curentului galvanic și faradic, prin intermediul aplicării sub formă de băi sau prin așezarea electrozilor pe corpul pacientului. Descoperim informații legate de masaj și de gimnastică medicală, și anume este citat Cf. Dr. Vuia „Din istoria Băilor din Transilvania”, 1897, de unde aflăm că „masagiul se făcea în departamentul numit tepidarium prin tractatores”. Gimnastica medicală sau Kinesiterapia este definită ca fiind: „aplicarea metodică a mișcărilor corporale spre scopuri curative”.

În volumul al treilea, la 1904 [5] găsim informații prețioase despre sanatorii, fiind menționat că astfel de stabilimente predomină „idroterapia, gimnastica medicală și electroterapia”, iar acestea sunt amplasate de obicei în locuri muntoase, spațioase, bine aerisite. Tot aici, găsim și definiția masajului, care reprezenta: „tratament medical mecanic, constituit din frecare, comprimare, frământare,

batere, percusiune vibratoare, într-o direcțiune determinată a părților moi ale corpului ... și mișcarea pasivă a musculaturii”, cu scopul de activare a circulației locale venoase și limfatice, pentru efect antiedematos și de tonifiere musculară. Observăm că nu există o denumire pentru cei care realizau masajul, deoarece autorul spune că „Aceste manipulațiuni locale sau generale se execută obicinuic cu mâinile persoanelor care au dobândit experiență în executarea masajului”. Se susțin efectele benefice ale masajului, mai ales în cazul bolnavilor care nu puteau realiza activ mișcarea, inclusiv, indicând utilitatea în paralizie sau gută.

Mecanoterapia (mechanotherapy) este și ea menționată și definită, reprezentând tratamentul medical realizat cu ajutorul aparatelor „mechanice”, puse în funcțiune prin intermediul unui motor, în cadrul stabilimentelor speciale de masaj și de gimnastică suedeză. Pentru Tabes, găsim drept indicații utilizarea gimnasticii în vederea reeducării mișcărilor dezordonate, dar și curentul faradic, masajul și hidroterapia . Tot aici, găsim și termenul de „Kinesiterapia” ce semnifică gimnastica medicală.

Felix, într-una din lucrările sale: „Istoria igienei”- 1902, [6] notează debutul hidroterapiei pe teritoriul țării noastre începând cu anul 1855, menționând primul stabiliment hidroterapeutic de la Câmpina, susținut de doctorii I. Meier și A. Drasch. Stabilimentului de la Sinaia este menționat în această lucrare, din anul 1878, instalat de către Eforia spitalelor, sanatoriu în care se realizau: gimnastica medicală și electroterapie. Aici găsim informații legate de băile de aer cald, despre care aflăm că în București și în Iași au fost înființate în secolul XVIII și că au existat până la finalul anilor 1900, sub denumirea de băi turcești, identice cu cele romane. Felix detaliază și descrie noțiuni importante legate de apele minerale din România, fiind menționată prima apă minerală analizată, de la Șarul Dornei, de către R. Hacquet între anii 1790-1796. Mai sunt menționate considerente asupra următoarelor stațiuni: Slănic din Județul Bacău în anul 1757, Izvoarele de la Bălțatești în anii 1810, apele alcaline de la Borca în secolul XVIII (1781), Pucioasa în anul 1828, Călimănești în 1830, Căciulata în 1848 și Râmnicu Sărat în 1840.

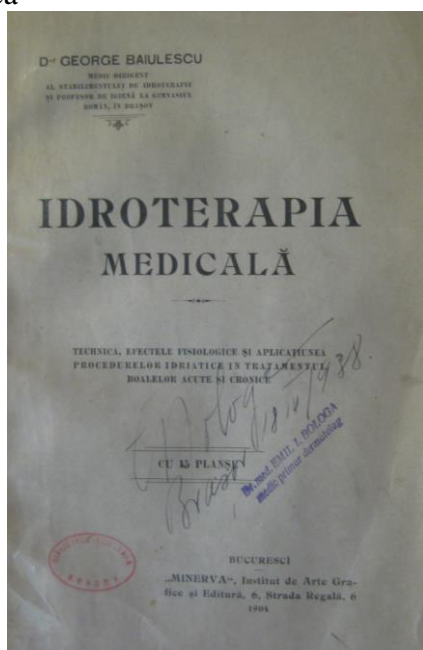
Lucrarea de față expune câteva noțiuni importante care ne fac să înțelegem mai ușor de ce multe din stabiilimentele balneare ale țării noastre au fost în declin iar unele din ele nu mai există. Astfel că înainte de războiul independenței, stabilimentele balneare din România nu au putut înflori, deoarece înaintea unirii principatelor, locuitorii erau încurajați să viziteze stabilimentele balneare ungurești.

Mai ales în informațiile medicale legate de igienă, găsim date legate de masa, și informații legate despre o teză de doctorat, a lui P.R. Manea, din anul 1855 ce reprezenta un studiu al acțiunii masajului. Este relevant faptul că masajul a fost reglementat începând cu anii 1890 și înscris în lucrările de mică chirurgie.

Tot într-un tratat scris de Felix, aflăm că cei care realizau masajul, din opinia sa, trebuiau să fie tot subchirurgii, fiind pregătiți în acest sens și considerând masajul drept o specialitate medicală, care nu ar fi trebuit să fie realizată de persoane neautorizate. [7]

În aceeași lucrare: „Istoria igienei” aflăm că odată cu reglementarea masajului, au fost introduse în România și celelalte metode ale mecanoterapiei, ortopedie și gimnastică medicală. [6].

Lucrarea Hidroterapia medicală a lui George Baiulescu, apărută în 1904, oferă de asemenea o serie întregă de informații legate de metodele terapeutice balneare folosite în perioada respectivă, metode care pe lângă folosirea

G. Baiulescu - Hidroterapia medicală [11]

TABLA DE MATERII		PARTEA A DOUA	
Introducere	1	Technica hidroterapicã	110
PARTEA PRIMA		Abluțiunea	110
Acțiunea fiziologicã a hidroterapiei	13	Abluțiunea parțialã	110
1. Influența aplicãrilor hidroterapice asupra sistemului nervos	13	Abluțiunea în soluții saline în apă	110
2. Influența aplicãrilor hidroterapice asupra dezvoltãrii sanguine	23	Modul de acțiune	110
3. Influența aplicãrilor hidroterapice asupra condițiilor morfologice ale sãngelui	33	Abluțiunea generalã	110
4. Influența procedurilor hidroterapice asupra sistemului organelor respiratorii	39	Aplicații terapeuțice	114
5. Influența aplicãrilor hidroterapice asupra respirației	42	Precepțiunea în soluții saline sau în pereții de apă	114
6. Influența aplicãrilor hidroterapice asupra sistemului muscular și asupra forței musculare	44	Abluțiunea în saunã	116
7. Influența aplicãrilor hidroterapice asupra sistemului de salivã	46	Abluțiunea	116
8. Influența aplicãrilor hidroterapice asupra circulației și excreției	52	Modul de acțiune	116
Reacțiunea	62	Aplicații terapeuțice	116
Stabilitatea de hidroterapie	77	Contraindicații	116
Efectele mecanice cauzate de tratamentul hidroterapic	77	Jeunãle-bãi	117
Precepțiunea de aplicãri hidroterapice	90	Technica	117
Acțiunea de dezvoltãre hidroterapicã	93	Jeunãle-bãi combinatã cu baie plinã	117
Reacțiunea la igienã hidroterapicã	93	Modul de acțiune	117
Analizã generalã de igienã	94	Aplicații terapeuțice	117
Sensul de igienã	96	Contraindicații	117
Regimul hidroterapic	96	Baie plinã	117
Forma hidroterapicã	96	Modul de acțiune	117
Regimul general	99	Aplicații terapeuțice	117
		Precepțiunea în soluții saline sau în pereții de apă	117
		Modul de acțiune	117
		Aplicații terapeuțice	117
		Contraindicații	117
		Baie plinã	117
		Modul de acțiune	117
		Aplicații terapeuțice	117
		Contraindicații	117
		Jeunãle-bãi	117
		Technica	117
		Jeunãle-bãi combinatã cu baie plinã	117
		Modul de acțiune	117
		Aplicații terapeuțice	117
		Contraindicații	117
		Baie plinã	117
		Modul de acțiune	117
		Aplicații terapeuțice	117
		Contraindicații	117
		Baie plinã	117
		Modul de acțiune	117
		Aplicații terapeuțice	117
		Contraindicații	117
		Baie plinã	117
		Modul de acțiune	117
		Aplicații terapeuțice	117
		Contraindicații	117

Concluzii

Evoluția fizioterapiei pe teritoriul țării noastre a reușit să fie la același nivel cu dezvoltarea acestei specialități pe teritoriul european. În majoritatea lucrărilor cercetate, sunt menționate personalitățile care au contribuit la punerea bazelor fizioterapiei ca și ramură medicală, ceea ce semnifică interesul lumii academice și medicale la acea vreme pentru electroterapie, kinetoterapie și balneoterapie.

Importanța acestor detalii legate de evoluția fizioterapiei pe teritoriul României este corelată cu complexitatea acestei ramuri medicale care face dificilă coroborarea tuturor elementelor și datelor importante în evoluția ei de-a lungul secolelor. Din păcate, lipsesc noțiuni referitoare la acest domeniu medical, îndeosebi cu privire la persoanele care realizau diferitele proceduri de fizioterapie, cu excepția medicilor, pentru perioada de sfârșit de secol XIX, început de secol XX. Nu avem suficiente date referitoare la tipul și durata exercițiilor fizice de gimnastică medicală, la tipul, durata și aplicarea electroterapiei sau la modalitatea de realizare a hidroterapiei. Sunt necesare cercetări viitoare pentru a descoperi mai multe detalii legate de aceste aspecte

Bibliografie

- [1.] Bologa V. Un medic român ardelean: Profesorul Marius Sturza, Transilvania, Revista Lunară de Cultură, 1942, vol. 73, p. 37-58.
- [2.] Borzea D., Rogozea L., Miclăuș R., Moleavin I. - Stațiunea balneară Covasna – aspecte privind

- patologia abordată în această stațiune, Jurnal Medical Brașovean, nr.3, 2010, pg. 76-83
- [3.] Diachonovich C. Enciclopedia Română, Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, Tomul I, Literele A-C, Krafft W. - Sibiu, 1898, p 355-356, p 668, p 896
- [4.] Diaconovich C. Enciclopedia Română, Asociațiunii pentru literatura Română și Cultura Poporului Român, Tomul III, Literele K-Z, Krafft W., Sibiu, 1904, p 227, p 273-274, p 501, p 556
- [5.] Diaconovich C. Enciclopedia Română, Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, Tomul I, Literele C-K, Krafft W., Sibiu, 1900, p 6, p 217, p 231, p 1055
- [6.] Felix I. Istoria Igienei în România, Partea a II a, 1902
- [7.] Felix I. Tractat de Igienă Publică și de Poliție Sanitară - Partea a II a, Boalele și Bolnavii, București, Tipografia Academiei Române, 1889, p 431
- [8.] Fetu A. Descrierea și întrebuințarea Apei Commune și a Apelor Minerale din Romania: Moldavia și Muntenia, Tipografia Grădinei Botanice, Iassy, 1874, p 298, p 300-305
- [9.] Fetu A. Manualu de Medicină Practica poularia, Gheorg D., Iași, 1871, p 662
- [10.] Miclăuș R., Nemet C., Burtea V., Rogozea L. - History of balneology – a new way to teach using e tools Recent Researches in Educational Technologies, Proceedings of the 7th WSEAS/IASME International Conference on Educational Technologies (EDUTE '11), pg 155-158
- [11.] Miclăuș R., Rogozea L., Sechel G., Fleancu A., Cristea L., Baritz M. - Medical Hydrotherapy” of George Baiulescu – a historical perspective, Proceeding of the IV Congress of Balkan History of Medicine, Brasov - 22-25 October 2009, Bulletin of the Transilvania University of Brasov, Vol. 6 (51) – 2009, 177-180
- [12.] Moceanu G. Memorii Asupra Gimnasticeii și a Căletoțiilor Mele din Europa, Asia, Africa și America, Tipografia Modernă, București, 1895, p 163
- [13.] Repanovici A, Rogozea L, Miclăuș R - Analysis of the impact of history of medicine’s publications, Bulletin of the Transilvania University of Brașov, Vol 6, 51
- [14.] Ziarul Romania, 19 iunie 1886, p 4.